

“A Europa, el sector privat inverteix poc en recerca”

TINA BAGUÉ

Enric Banda

Director General de la Fundació Catalana per a la Recerca

Vostè ha estat director de la Fundació Europea de la Ciència i ara és director de la Fundació Catalana per a la Recerca (FCR). Pot fer un diagnòstic de l'estat de la recerca a Catalunya en comparació amb Europa?

—Endarrere. Arrosseguem una història que no es pot canviar en un dia. Tot i que hi ha hagut —i hi ha— il·lusió per canviar les coses, no s'han posat prou efectius. Podríem dir que Catalunya està a mig camí que Europa.

—Què vol dir quan parla de la història que arrosseguem?

—L'època posterior a la Guerra Civil hi va haver una desatenció absoluta per la recerca, tant a les universitats com en el món privat —amb l'economia protegida i el convenciment que no calia—. Després, a partir dels governs socialistes dels vuitanta, hi va haver un avanç molt important, però als anys noranta es va produir una greu aturada amb l'excusa de la crisi econòmica. Crec que la crisi econòmica mai no pot ser excusa per a no invertir en progrés. I allà ens hem quedat. Si ens comparem amb Finlàndia, estaríem en una tercera part del camí que ells han fet.

—A l'estat francès, la comunitat científica s'ha posat en peu de guerra, però el fet és que allà s'hi destinen més diners que aquí.

—Sí, molts més. El que passa és que el sistema francès està molt estatitzat. Si tu tens molta gent treballant i no els dones eines per treballar, la incomoditat és enorme. En els últims anys, els investigadors francesos han patit una retallada darrere d'una altra, i ha arribat un moment que no han pogut més. El fet que cobris a fi-

nal de mes no és suficient. Els científics, generalment, no són gent molt ambiciosa pel que fa als calés, però sí que ho són en el sentit de poder treballar i tenir els instruments i les facilitats necessàries. I això és precisament el que se'ls ha retallat.

—Es revoltent perquè no volen perdre el lloc que han assolit?

—Veuen que estan perdent el solc dels qui van per davant. I això no agrada a ningú. Quan un competeix és per guanyar. Ser el segon està molt bé, però perdre posicions per culpa dels responsables polítics empeny a la revolta. Jo estic perfectament d'acord amb les seves accions.

—Com interpreta el fet que aquí no hi hagi protestes semblants si encara estem pitjor?

—Perquè hi ha molta menys massa crítica. França és un país amb una quantitat de científics per habitant que duplica la d'aquí i, a més, és un estat més gran. Per tant, la massa crítica que tenen és capaç de fer una acció al carrer. A Espanya, l'única manera de demostrar neguit és a través de les universitats, que és on es fa la gran majoria de la recerca pública.

—I, a banda d'això, coses aïllades com cartes en revistes científiques de prestigi, algun manifest...

—Sembla que tinguem més resignació perquè ho hem passat molt pitjor

i ara ens sembla que no estem tan malament.

—La Fundació Catalana per a la Recerca ha de tenir els mateixos objectius que la Fundació Europea de la Ciència?

—No. Hi ha una coincidència de noms, però la Fundació Europea de la Ciència és una associació d'institucions que financen recerca; per tant, té un paper de punt de trobada per endegar projectes de recerca que interessin a diversos països. La Fundació Catalana per a la Recerca ha de ser un punt d'articulació entre el sector públic i el sector privat: és una fundació privada, amb empreses com a patrons, però també amb el patronatge principal del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI). No tenim grans infraestructures, però tampoc la burocràcia pròpia de les administracions. Per tant, podem tenir un paper molt important si treballem bé.

—Precisament el titular del DURSI, el conseller Carles Solà, va anunciar en una entrevista a EL TEMPS Universitari que vostè ha de repensar la FCR. Tres mesos després d'aterrar, quins canvis proposarà?

—Ara inverteixo tota la meva energia a dissenyar un pla estratègic per la Fundació, un pla que estem consultant, sobretot amb les universitats i el

sector privat. No vull un pla que sigui una imposició del que jo penso, sinó una adaptació a les necessitats d'aquest país. Jo he passat sis anys fora fent consultes i posant-me al dia. La idea, com deia el conseller, és refundar la FCR, i ell m'hi està ajudant. Cap a l'estiu tindrem els primers resultats, i després de l'estiu penso llançar-me a fons amb totes les activitats que proposarem.

—Vostè, si no ho tinc mal entès, ha heretat un pla estratègic per resituar la FCR. Què li semblen les línies principals d'aquest pla? S'ha de canviar res?

—Si el meu predecessor hagués continuat aquí, estic segur que hagués fet el mateix. Va començar a preparar un pla estratègic no gaire diferent. El diagnòstic del que necessitem és semblant.

—Quin és? Posar en contacte empreses i universitats i que facin recerca plegats s'ha demostrat més difícil del que sembla.

—És molt complicat. A més, no hi ha una recepta vàlida que pugui dir que he après a Europa i que funcioni segur. No hi ha recepta única, tampoc per a un territori relativament petit com Catalunya, perquè per a sectors diferents s'han d'aplicar receptes diferents.

Dit això, el diagnòstic és clar: s'inverteix poc en recerca. El sector públic hi inverteix poc, però sobretot el sector privat, que encara hi inverteix menys. Si comparem les dades d'Europa—no hem treballat prou les dades de Catalunya—amb les dels Estats Units, ens adonem que el sistema públic europeu gasta una mica menys que l'americà, però no gaire menys. En canvi, el sistema privat americà gasta unes quantitats enormes en comparació amb la despesa que fa el sistema privat europeu. Allà el sector privat tira del carro i aquí sembla que s'espera que les universitats facin tot l'esforç. S'ha de fer moure la màquina de manera que tots dos s'alimentin: hi ha d'haver una interacció positiva entre la recerca, que ha d'impulsar el sector públic, i la innovació, que és el que persegueixen les empreses perquè dona oportunitats de negoci.

—Com ho farà?

—Hi ha unes diferències clares amb els Estats Units. Possiblement l'empresariat català i europeu són més conservadors que el dels Estats Units. I hi ha una diferència de volum de les empreses. A Catalunya, la majoria d'empreses són petites i el que volen és arribar a final de mes i poder pagar les nòmines: tenen altres prioritats abans de la recerca i la innovació. També és veritat que les empreses catalanes, en general, són sòlides i s'adonen que o innoven o desapareixen. Per tant, podem aprofitar una mica aquesta evidència perquè les empreses agafin investigadors de les universitats i que hi hagi més treball en comú. Al cap i a la fi, la millor manera de transferir coneixement és parlar i aprendre els uns dels altres.

—Promourà el diàleg?

—El diàleg i el treball en comú. No tinc res en contra de la investigació contractada. Al contrari. Però una cosa és que una empresa interessada contracti una recerca i l'altra és que la faci amb ells. Sóc molt amic del treball en comú, perquè crec que el diàleg és la manera de transmetre el coneixement.

—Parleu d'un treball en comú que ara és gairebé inexistent.

—Però alguns sectors sí que en fan. El farmacèutic, per exemple, depèn de la recerca d'una manera directa. D'altres no assumeixen tants riscos. T'has d'endeutar i t'has d'arriscar, perquè la recerca és cara. A les universitats, utilitzem el cervell —i fem servir eines, és clar—, però les despeses que això implica no tenen res a veure amb la despesa que comporta la recerca per desenvolupar un producte i comercialitzar-lo. Les empreses tenen reticències que jo entenc, però hem de trencar aquesta mentalitat.

—L'*handicap* que representa el fet que la majoria d'empreses siguin petites les obliga a associar-se per desenvolupar recerques amb les diverses universitats?

—Sí. En el cas de les pimes, els exemples que han funcionat en altres països sorgeixen de l'associació. Una empresa petita no pot, però vint, sí.

Ara bé, d'això tampoc no en tenim gaire tradició. Les empreses s'han mirat més com a competidores que no com a possibles col·laboradores. Efectivament, en els sectors que hi ha empreses petites, cal promoure l'associació perquè posin en comú els seus problemes i facin un esforç conjunt per progressar.

—Quins són els eixos del pla estratègic que esteu dissenyant per a la FCR?

—Un eix serà el de "Ciutadans i ciència", que és la divulgació científica, un punt que la Fundació ja havia treballat i que ara es vol millorar. Els sectors que hem consultat pensen que això ho ha de fer la Fundació.

Un altre eix bastant més innovador —molt petit, però important— serà el d'assessorament en polítiques científiques, tecnològiques i d'innovació —el *think tank* ("laboratori de noves idees")—. És una cosa que s'ha de fer des de fora de les conselleries perquè no sigui molt endogàmica i s'ha de saber a quina porta trucar per a un assessorament específic, sigui ètic, tècnic o, per exemple, sobre OGM (organismes genèticament modificats), per exemple. Nosaltres hem de representar aquest paper de nus o de centre on pugui contractar el consell i donar-lo al sistema català.

El tercer eix és el més centrat en recerca. Es tracta de donar suport a la recerca.

Per últim, en l'àmbit de la innovació cal promoure l'articulació del sector públic i el privat. Pretenem que surtin plataformes d'acció conjunta entre tots dos sectors en temes estratègics, com ara el de les telecomunicacions, les ciències de materials.

—Pot explicar un exemple de plataforma d'aquest tipus?

—Nosaltres tractem, per exemple, l'etiquetatge electrònic. Creiem que té un mercat potencial enorme, considerem que a Catalunya hi ha coneixement, des del punt de vista científic i tècnic, i també que hi ha empreses interessades. El nostre paper serà posar-los junts, estimular-los, participar-hi i, si tot va bé, d'aquí a uns anys ens retirem i ells continuen. Jo veig la Fundació com una incubadora d'acti-

Biografia

Enric Banda, nascut a Girona el 1948, és doctor en Ciències Físiques per la Universitat de Barcelona i expert en processos litosfèrics de la Terra. Va ser director de l'Institut de Ciències de la Terra "Jaume Almera" del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) des del 1987, i el 1996, en l'última legislatura del PSOE, va assumir la secretaria d'estat d'Universitats i Recerca dependent del Ministeri d'Educació i Ciència. Dos anys després va ser elegit secretari general de la Fundació Europea de la Ciència (ESF), un càrrec que ha ocupat fins que, fa tres mesos, el va abandonar per assumir la direcció general de la Fundació Catalana per a la Recerca. Des de 2001 també forma part de l'European Advisory Board (EURAB), comitè que assessora el comissari europeu de Recerca. Banda ha estat un dels grans impulsors del projecte de creació de l'European Research Council per potenciar la recerca bàsica europea.

YVES BACOT

"L'impuls que s'ha donat a la recerca a partir de la cimera europea de Lisboa és enorme. La recerca mai no havia estat en l'agenda política"

vitats que, un cop hagin crescut, les deixa anar. Si va bé, perfecte; si no, tots hi perdem una mica.

—Dins de l'eix de la recerca, la FCR és també impulsora de centres de recerca. Ha promogut i manté centres com l'Institut d'Estudis Espacials de Catalunya o el Centre de Supercomputació de Catalunya (CESCA), i associacions de centres com ACER (Associació Catalana d'Entitats de Recerca). És una actuació molt diversa...

—Massa diversa, des del meu punt de vista. Quan vaig aterrar aquí, sa-

bia poc de la Fundació, i a la primera ullada ja em va semblar que hi ha massa coses. Cal que ens concentrem més. Crec que és correcte que tinguem una determinada actuació en alguns centres de recerca, però un cop acabada la fase d'incubació, quan ja s'han consolidat, han de volar sols. No veig per què la FCR ha d'estar permanentment al darrere de coses que ha començat.

—S'han d'independitzar?

—La Fundació no pot anar acumulant coses i convertint-se en un monstre, perquè perdriem la flexibilitat que tenim. Fem menys coses però les fem al cent per cent. És millor que fer-ne moltes a mig gas. D'altra banda, tenim una història de suport a alguns centres i farem les coses prudentment. No tindrè cap actuació brutal.

—En els consells europeus de Lisboa i de Barcelona es va marcar la fita d'aconseguir que, l'any 2010, Europa sigui l'economia més avançada i competitiva, basant-se en el coneixement. S'ha obert el que s'anomena l'Àrea Europea d'Investigació, i això implica que, en aquell aparentment llunyà 2010, invertim el 3% del PIB en R+D. Això és possible?

—Res d'això no passarà. Però li he de dir que l'impuls polític que s'ha donat a la recerca a partir de la cimera de Lisboa és enorme. El fet que la recerca sigui en l'agenda política és una cosa que no s'havia vist mai. Per tant, les meves felicitacions a la Comissió i al comissari Busquin, que en va ser l'impulsor.

La fita que el 2010 Europa sigui l'economia més competitiva del món basada en el coneixement és comprensible políticament, però l'economia no es canvia en deu anys.

És una cosa cultural. Tot canvi requereix més temps. Ni que tinguéssim els calés, eh! Si els tinguéssim, tampoc no seria possible acabar en deu anys. De totes maneres, és una fita que empeny, dóna optimisme, i hi ha molta gent que s'hi ha posat i que hi treballa. Honestament, però, penso que no hi arribarem el 2010. Ara, potser sí el 2020.

Àlex Milian